

ÖVERTORNEÅ
KOMMUN

Datum
2019-06-10

BREV
Dnr
2019/79

Kommunledningsförvaltningen
Peter Juntti
Kommundirektör
070-6011118
Peter.juntti@overtornea.se

Kulturdepartementet
Ku.remissvar@regeringskansliet.se
103 33 Stockholm

Yttrande över remiss av Institutet för språk och folkminns rapport - Språkcentrum för nationella minoritetsspråk

Övertorneå kommun har med stor tillfredsställelse tagit del av delrapporten per den 1 februari 2019 och delar merparten av de förslag som presenterats kring hur språkcentrum för finska respektive meänkieli ska organiseras.

Övertorneå kommun välkomnar varmt förslaget att placera språkcentrum för meänkieli i Övertorneå, i anslutning till befintlig verksamhet på Nordkalottens Kultur- och forskningscentrum. Vi ser en hög utvecklingspotential för bygden med denna historiska etablering. För Övertorneå och Tornedalen ger beskedet framtidstro, och samtidigt får vi ett efterlängtat erkännande för Tornedalens språk och kultur samt utbildning och näringsliv.

I detta yttrande har Övertorneå kommun valt att begränsa sina kommentarer gällande delrapporten per den 1 februari 2019 till ett antal övergripande synpunkter:

Avsnitt 3.4. Samrådsförfarande

Med utgångspunkt från minoritetslagstiftningen har utredaren valt ett öppet samrådsförfarande. Detta inkluderar myndigheter och språkbärande intresseorganisationer, samt även enskilda språkbärare (s.10).

Yttranden från enskilda språkbärare (privatpersoner) stärker den demokratiska processen och höjer graden av medinflytande. Det finns dock anledning till att kritiskt reflektera kring vilket värde som synpunkter från privatpersoner ska tillmätas och hur dessa vägs i en statlig utredning. I delrapporten stöds de enskilda språkbärarnas argument fullt ut. På den här punkten är delrapporten betjänt av ett klarläggande resonemang som utvecklar relevansen av privatpersoners direkta inflytande över utredningen av ett statligt språkcentrum.

Postadress	Telefon	Epost	Telefax	Bankgiro
Kommunalkontoret 957 85 Övertorneå	0927-72 000 Mobiltelefon Mobilnr	kommun@overtornea.se	0927-77404	758-1218 Postgiro 127150-1

Vi har också frågetecken för valet av ort för de så kallade informationsträffarna för meänkieli som refereras till på sidorna 15-16. På grund av meänkieliområdets stora geografiska avstånd kan valet av ort för informationsträffarna i viss mån ha påverkat möjligheten för ett antal sakkunniga och övriga berörda att komma till tals. Det är möjligt att utfallet av informationsträffarna hade blivit ett annat om de hade förlagts till en centralare plats inom språkområdet.

Vid samråd framhåller enskilda språkbärare ofta behov som är lokala. Att delrapporten väljer att lyfta lokala behov och därmed får dem att framstå som representativa för hela minoriteten, stärker definitivt inte objektiviteten i argumentationen.

Avsnitt 4.2. Nuläge och behov - finska

Behoven av finska ska kartläggas och analyseras i syfte att uppnå framgångsrik revitalisering av det finska språket. Detta är enligt utredaren återkommande synpunkter från språkbärarna (s.13-14). Detta understryker vikten av att arbetet ska utgå från språkbärarnas behov.

Eftersom behoven kan variera både lokalt och över tid, anser Övertorneå kommun att det är rimligt att en översyn av de övergripande behoven med fokus på hela minoritetsgruppen sker både inför en etablering och sedan kontinuerligt, så att innehållet matchar behoven för språkcentrum.

Avsnitt 4.4. Nuläge och behov - meänkieli

Etableringen av en helt ny institution som ett språkcentrum för meänkieli kräver kännedom om civilsamhället. En framgångsrik etablering av en ny institution, både i uppstartsfasen och över tid, kräver kunskap om olika aktörer och organisationer i civilsamhället och hur de samspelar med varandra inom sina respektive fokusområden. De aktörer och organisationer som äger initiativet i de frågor som rör språket måste ägnas största uppmärksamhet. Finns det övergripande behov inom det språkliga området som är möjliga att identifiera, bör dessa vara de centrala frågorna.

För Övertorneå kommun är det mest övergripande behovet följande: Vi behöver en samordning av de meänkieli-insatser som nu görs och ska genomföras framöver. Språkbärare och organisationer upplever i allmänhet att det brister i samordningen mellan olika aktörer inom språk- och kulturområdet för meänkieli. Detta gäller i synnerhet dem som arbetar med språket. Pedagoger, metodutvecklare, kulturarbetare och personer inom media är samstämmiga: Den språkliga situationen för meänkieli är förvirrande. Vilken ordbok gäller? Hur skriver jag så att alla förstår, även barn och ungdomar? I takt med utvecklingen av sociala media skriver journalister och författare allt oftare inlägg och kommentarer på meänkieli, exempelvis på Facebook. Vad är rätt och vad är fel? Vem ska vi fråga om hjälp? Vem bestämmer vad? Meänkieli saknar en fungerande infrastruktur. Bristande kommunikation mellan aktörer på området leder till parallella initiativ och konkurrerande projekt, vilket gör att språket i sin helhet kör

Postadress	Telefon	Epost	Telefax	Bankgiro
Kommunalkontoret 957 85 Övertorneå	0927-72 000 Mobiltelefon Mobilnr	kommun@overtornea.se	0927-77404	758-1218 Postgiro 127150-1

fast och att bristen på framsteg dränerar civilsamhället på mentala krafter, och påverkar även språkrevitaliseringen negativt. Det saknas således fastställda former och strukturer för samverkan exempelvis kring en standardiseringsprocess, där samtliga berörda aktörer, intresseorganisationer och varieteter finns representerade.

Commented [LH1]:

Den känsliga etableringsfasen för ett språkcentrum kräver att ansvariga för institutionen omgående kopplar ett fast grepp om språkutvecklingen. Ett första steg är att skapa strukturer för samordning. En stabil och förutsägbar samverkan, där civilsamhället, ISOF och språkvårdare i samförstånd fortsätter att hålla språket levande och starkt. Samverkan med universiteten i Umeå, Uleåborg och Tromsø bygger upp ömsesidig kompetens.

Övertorneå kommun finner det anmärkningsvärt att behovet av samordning av minoritetsspråket inte på något sätt nämns i delrapporten per den 1 februari 2019.

Avsnitt 6.2.4. Geografisk placering - språkcentrum för finska

Som huvudskäl för att placera det sverigefinska språkcentrumet till Uppsala anges en stor koncentration av språkbärare och fysisk närhet till centrala forsknings- och utbildningsinstitutioner (s.24). Om språkbärarnas behov ska vara grundläggande för språkcentrums arbete (s.14), behöver även hänsyn tas till starkt varierande språkmiljöer i landet. Den sverigefinska kontexten i Mälardalsregionen skiljer sig tydligt från språkmiljöerna i de västmanländska bruksorterna och de norrbottniska malmfälten.

Mot denna bakgrund föreslår Övertorneå kommun att sverigefinska språkcentrum placeras i Haparanda. Haparanda har flera uppenbara styrkor. Staden är i omedelbar fysisk närhet till Torneå och Finland. I kommunen finns också en stor andel finskspråkiga invånare (över 50 %) och sedan flera 100 år en unik och inbjudande finsk kulturell närvaro. Sverigefinska folkhögskolan och Språkskolan är etablerade institutioner som kompletterar bilden av Haparanda som en konkurrenskraftig etableringsort för ett sverigefinskt språkcentrum.

Avsnitt 6.3.4. Geografisk placering - språkcentrum för meänkieli

I delrapporten per den 1 februari 2019 anges ett antal fördelar med att språkcentrum för meänkieli delas och placeras på två olika orter i Norrbotten med 30 mil enkel väg mellan dessa (s.28-29).

Övertorneå kommuns övertygelse är dock att nackdelarna med ett splittrat språkcenter överväger.

Vår uppfattning är att förslaget om tvåcenters-lösningen har utformats med alltför stor hänsyn tagen till en varietet och dess behov. Den språkliga variationen mellan lannankieli och tornedalsvarietetet är betydligt mindre än mellan

nordsamiska varieteter. Den eventuella skillnad som finns mellan lannankieli- och meänkielitalande är nog mer identitetsmässig än språklig.

Förslaget med ett splittrat centrum bromsar upp utvecklingen av det språkliga helhetsperspektiv som vi har resonerat om tidigare i vårt yttrande. Fokus riskerar att förskjutas från språkutveckling och -revitalisering till lokala särintressen.

Tvåcenterlösningen riskerar också att skapa två olika fokus för det totala uppdraget. I praktiken kommer detta att uppfattas som att centren har två skilda uppdrag. Enligt delrapporten per den 1 februari 2019. (s.26 - 28) ska den ena halvan av centret fokusera på språkvård och språkrevitalisering, medan det andra centret får inrikta sig på dokumentering av folkminnen och immateriellt kulturarv och mer indirekt på språkrevitalisering. Även om uppdraget är ett enda, kommer man inte ifrån att det spänner mellan två olika fokus. Med en enda placeringsort är det betydligt enklare att hålla ihop verksamheten och samordna uppdraget än vad som kan bli fallet med en tvåcenterlösning.

De språkliga samordningsvinsterna kommer att utebli med ett splittrat språkcenter. Om språkcentrum redan från försvagas genom att splittras kommer det inte att orka stödja den livsviktiga struktureringen av skriftspråkets standardisering, språkvården, metodutvecklingen, framtagande av läromedel samt andra utbildningsrelaterade frågor. Vare sig lannankieli, gällivarefinska eller tornedalsvarieteterna kommer att överleva på egen hand.

Primärt behöver resurserna läggas på att stärka och utveckla det gemensamma språket, sekundärt handlar det om varieteterna. Med en placeringsort finns incitament att arbeta med alla språkliga varieteter och parallella identitetsbestämningar. Ansvaret för olika varieteter kan regleras inom de anställdas respektive befattningsbeskrivningar.

Övertorneå som placeringsort

Inför etableringen av samiskt språkcentrum 2010 och för valet av placeringsort - Tärnaby och Östersund - sades att det på orten redan ska finnas "etablerad samisk verksamhet och närhet till Norge..." (*Etablering av ett språkcentrum för meänkieli och finska*, Leena Huss/Kaisa Syrjänen Schaal, 2015, s.6). Citatet belyser att två saker var extra angelägna: En etablerad och befintlig verksamhet som gick att bygga vidare på, samt närheten till det samiska revitaliseringsarbetet och forskarmiljöerna i Norge.

Om samma (som det visat sig framgångsrika) argument ska tillämpas och överföras till språkcentrum för meänkieli uppfyller Övertorneå båda dessa kriterier på ett mycket tydligt sätt.

Övertorneå är en utbildningsort med långa anor mitt i språkets och kulturens kärnområde i Tornedalen. Övertorneå har tillhört förvaltningsområdet för meänkieli sedan starten. Historiskt har Övertorneå varit ett starkt kulturellt fäste

Postadress	Telefon	Epost	Telefax	Bankgiro
Kommunalkontoret 957 85 Övertorneå	0927-72 000	kommun@overtornea.se	0927-77404	758-1218
	Mobiltelefon Mobilnr			Postgiro 127150-1

redan innan försvenskingsperioden. I modern tid är Övertorneå fortfarande en språklig och kulturell mötesplats för Nordkalotten och det övriga meänkieliområdet.

Övertorneå kommun har under alla år arbetat systematiskt och metodiskt med hög ambitionsnivå när det gäller språkrevitalisering och påverkansarbete samt metodutveckling och läromedel. Kommunen har infört ett stipendium till elever som väljer att läsa minoritetsspråk i grundskolan, språkpaket till nyblivna föräldrar och kompetensstärkande språkkurser för anställda. Under 2019 erbjuder Övertorneå fjärrundervisning i meänkieli till fem andra kommuner. Under 2019 har kommunen också öppnat en kombinerad förskola och äldreboende i syfte att överföra språk och kultur mellan generationer. Kommunen ska genomföra en förstudie kring en översättarutbildning i nära samverkan med Kainuun instituutti i Norge och Uleåborgs universitet i Finland. Dessa internationella kontakter är av stort värde då det fortfarande saknas högre utbildning och forskning i meänkieli i Sverige.

Med anledning av nya biblioteksstrategin har Kungliga biblioteket föreslagit ett antal reformer, bland annat i syfte att förstärka servicen till de nationella minoriteterna. I ett av reformpaketen har Nordkalottbiblioteket i Övertorneå föreslagits som ett resursbibliotek för meänkieli med nationellt ansvar.

Övertorneå kommun vill avslutningsvis anföra följande. Om vi jämför förutsättningarna för en framgångsrik etablering av ett språkcentrum för meänkieli med när samiskt språkcentrum etablerades 2010, hade redan en handfull samiska institutioner startats upp. Dessa institutioner kunde samiskt språkcentrum samverka med. Några sådana institutioner för meänkieli existerar inte idag. Detta gör en etablering av ett språkcentrum för meänkieli betydligt mer sårbart, särskilt i uppstartsfasen.

I Övertorneå och Tornedalen finns det engagemang och den kompetens som krävs för att ta sig an utmaningen med att bygga upp ett språkcentrum för meänkieli, som blir framgångsrikt på både kort och lång sikt.

Övertorneå den 10 juni 2019

Tomas Mörtberg
Kommunstyrelsens ordförande

Peter Juntti
Kommundirektör